

ДО ПРОБЛЕМИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО КАНАБІСУ (CANNABIS) В УКРАЇНІ ON THE ISSUE OF MEDICAL CANNABIS LEGALIZATION IN UKRAINE

Мацелюх І.А., д.ю.н.,
професорка кафедри службового та медичного права

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Панченко Д.Ю., студентка магістратури

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз особливостей правового регулювання використання рослин роду конопль для медичних цілей, зокрема їх природні властивості, що застосовуються для створення діючих лікарських речовин. На підставі системного аналізу наукової літератури та нормативно-правової бази визначено потенційні ризики та перспективи впровадження законодавства про медичний канабіс в умовах воєнного стану.

Особливу увагу приділено проблематиці забезпечення належного контролю за обігом медичного канабісу та розробці механізмів запобігання зловживанням. Проаналізовано позиції різних груп стейкхолдерів щодо легалізації медичного канабісу, включаючи представників медичної спільноти, правоохоронних органів, громадських організацій та науковців. Розглянуто міжнародний досвід правового регулювання використання медичного канабісу та можливості його адаптації до українських реалій.

У статті висвітлено медичні аспекти застосування канабісу, включаючи його потенціал у лікуванні різних захворювань, особливо тих, що стали більш поширеними внаслідок військової агресії. Особливу увагу приділено викликам, пов'язаним із впровадженням нового законодавства в умовах воєнного стану, та можливим шляхам їх подолання.

Наголошено, що легалізація медичного канабісу в Україні є важливим кроком розвитку системи охорони здоров'я, особливо в контексті зростання потреби в ефективному лікуванні посттравматичних стресових розладів та хронічного болю внаслідок війни. Міжнародний досвід та наукові дослідження підтверджують терапевтичний потенціал канабісу при лікуванні широкого спектру захворювань, що особливо актуально в умовах воєнного стану. Успішна імплементація законодавства про медичний канабіс вимагає створення ефективної системи контролю, яка б мінімізувала ризики зловживань та забезпечила належний рівень безпеки. Особливої уваги потребує розробка чітких протоколів лікування, стандартизація вимог до якості препаратів та підготовка медичного персоналу. В умовах воєнного стану необхідно забезпечити додаткові механізми контролю за обігом медичного канабісу та запобігання його потраплянню до незаконного обігу.

Ключові слова: медичне право, охорона здоров'я, легалізація канабісу, правовий режим воєнного стану, обіг наркотичних засобів, медичні препарати, адміністративно-правове регулювання, міжнародні стандарти, ліцензування, удосконалення законодавства.

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the peculiarities of legal regulation of using cannabis plants for medical purposes, particularly their natural properties used to create active pharmaceutical substances. Based on a systematic analysis of scientific literature and regulatory framework, potential risks and prospects for implementing medical cannabis legislation under martial law conditions have been identified.

Special attention is paid to ensuring proper control over medical cannabis circulation and developing mechanisms to prevent abuse. The positions of various stakeholder groups regarding medical cannabis legalization, including medical community representatives, law enforcement agencies, public organizations, and scholars, have been analyzed. International experience in legal regulation of medical cannabis use and possibilities for its adaptation to Ukrainian realities are considered.

The article highlights medical aspects of cannabis use, including its potential in treating various diseases, especially those that have become more prevalent due to military aggression. Particular attention is paid to the challenges associated with implementing new legislation under martial law and possible ways to overcome them.

It is emphasized that the legalization of medical cannabis in Ukraine is an important step in the development of the healthcare system, especially in the context of growing needs for effective treatment of post-traumatic stress disorders and chronic pain due to the war. International experience and scientific research confirm the therapeutic potential of cannabis in treating a wide spectrum of diseases, which is particularly relevant during martial law. Successful implementation of medical cannabis legislation requires creating an effective control system that would minimize the risks of abuse and ensure an appropriate level of safety. Special attention should be paid to developing clear treatment protocols, standardizing requirements for product quality, and training medical personnel. Under martial law conditions, it is necessary to provide additional mechanisms for controlling medical cannabis circulation and preventing its diversion into illegal trafficking.

Key words: medical law, healthcare, cannabis legalization, martial law regime, narcotic drug circulation, medical preparations, administrative and legal regulation, international standards, licensing, legislation improvement.

В умовах російської збройної агресії проти України система охорони здоров'я зіткнулася з безпрецедентними викликами. Правовий режим воєнного стану не лише загострив існуючі проблеми в медичній сфері, але й став каталізатором появи нових. Особливої актуальності набуло питання забезпечення належного медичного обслуговування як військовослужбовців, так і цивільного населення, яке щодня стикається з наслідками бойових дій. Серед нагальних проблем, які потребують вирішення, особливе місце посідає необхідність розширення арсеналу ефективних лікарських засобів, зокрема для лікування посттравматичних стресових розладів, хронічного больового синдрому та інших патологічних станів, спричинених війною. У цьому контексті легалізація медичного канабісу розглядається як один із важливих інструментів модернізації системи охорони здоров'я та підвищення якості медичної допомоги.

Проблематика правового регулювання використання медичного канабісу привертає значну увагу науковців. У вітчизняній правовій науці це питання досліджували Ю.М. Канибер та Д.О. Пайол, які зосередили увагу на особливостях легалізації канабісу в умовах війни [1, с. 109]. О.І. Каук та А.А. Тертична зробили вагомий внесок у дослідження перспектив використання медичного канабісу в лікуванні неврологічних захворювань [2], а К.О. Безнос детально проаналізувала можливості застосування канабісу для лікування психічних розладів [3]. Особливу цінність для нашого дослідження становлять праці О.О. Бахуринської, яка ґрунтовно дослідила потенційні ризики легалізації медичного канабісу в українських реаліях [4].

Метою статті є комплексний теоретико-правовий аналіз нормативно-правового забезпечення легалізації медичного канабісу в Україні, дослідження проблематики його

практичної реалізації в умовах воєнного стану та визначення можливих шляхів удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Правове регулювання використання медичного канабісу в Україні зазнало суттєвих змін із ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування» від 21 грудня 2023 року [5]. Згідно пояснювальної записки, приписи закону дозволять посилити гарантії забезпечення доступу до необхідних медичних послуг і лікарських засобів, включаючи лікарські засоби, що виготовлені на основі рослин роду коноплі (*Cannabis*); сприятимуть розвитку медичної науки та фармацевтичної галузі, зокрема, шляхом започаткування клінічних випробувань препаратів на основі канабісу, смоли канабісу, екстрактів і настоек канабісу, а також ТГК (його ізомерів та їх стереохімічних варіантів) з метою більш глибокого вивчення можливості його застосування в медичних цілях; дозволять суб'єктам господарювання здійснювати законну діяльність із культивування конопель, які містять дозволені кількості наркотичних речовин, використовувати такі рослини у наукових, навчальних та медичних цілях без порушення міжнародних зобов'язань України щодо запобігання обігу наркотичних засобів і речовин; сприятимуть залученню міжнародних інвестицій у науку та промисловість України.

Однак, ухвалений нормативно-правовий акт викликав неоднозначну реакцію в українському суспільстві. З одного боку, виникли занепокоєння щодо можливості неконтрольованого поширення наркотичних речовин, особливо в умовах воєнного стану. З іншого боку, закон розглядається як прогресивний крок у розвитку системи охорони здоров'я та підвищенні якості медичної допомоги для окремих категорій пацієнтів. Важливо відзначити, що з прийняттям цього закону Україна стала 58-ю державою у світі, яка легалізувала медичний канабіс, приєднавшись до міжнародної тенденції, що вже успішно реалізується у США, Канаді та країнах ЄС. Це свідчить про поступову інтеграцію України до глобальної системи охорони здоров'я та уніфікацію медичних стандартів. Згідно з науковими дослідженнями, лікарський канабіс містить від 80 до 100 каннабіноїдів, серед яких ключову роль відіграють тетрагідроканнабінол (ТГК) та каннабідіол (CBD) [6]. ТГК є основним психоактивним компонентом, що впливає на психоемоційний стан, тоді як CBD здійснює імуномодулюючу дію. Ця особливість визначає широкий спектр терапевтичного застосування канабісу. Медичні показання для застосування канабісу, підтверджені науковими дослідженнями, включають: хворобу Альцгеймера, ВІЛ/СНІД, хворобу Крона, епілепсію, глаукому, розсіяний склероз, хронічний больовий синдром, побічні ефекти хімотерапії, посттравматичний стресовий розлад [7]. Особливої актуальності набуває застосування медичного канабісу для лікування посттравматичного стресового розладу, поширеність якого значно зросла внаслідок військової агресії. Дослідження демонструють, що канабіс може бути ефективною альтернативою традиційним методам лікування, особливо у випадках резистентності до стандартної терапії [2, с. 248].

У науковому середовищі та серед практиків сформувалися різні підходи до оцінки легалізації медичного канабісу. Прихильники радикальної легалізації, серед яких представники Української асоціації медичного канабісу, ГО «Пацієнти України», фахівці паліативної медицини та військові медики, обґрунтовують свою позицію принципами гуманізму та необхідністю забезпечення ефек-

тивного лікування [1, с. 109]. Їхня аргументація базується на результатах клінічних досліджень, які демонструють ефективність канабісу при лікуванні хронічного болю та інших патологічних станів.

Важливим аргументом на користь легалізації є потенціал канабісу як альтернативи опіоїдним анальгетикам. Наукові дослідження підтверджують, що у пацієнтів з хронічним больовим синдромом використання медичного канабісу дозволяє значно знизити споживання опіоїдів [8]. На відміну від опіоїдів, канабіс не спричиняє пригнічення дихання та характеризується меншим ризиком розвитку залежності.

Водночас, представники поміркованого підходу, зокрема фахівці МВС, МОЗ, члени профільного комітету Верховної Ради України та експерти у сфері протидії наркозлочинності, наголошують на необхідності запровадження жорстких механізмів контролю. Особлива увага приділяється проблемі регулювання вмісту тетрагідроканнабінолу (ТГК) у лікарських препаратах, оскільки ця речовина має виражений психоактивний ефект та потенціал формування залежності [1, с. 110].

О.О. Бахуринська, спираючись на дані Міжнародного комітету за контролю над наркотиками та Управління ООН по наркотиках та злочинності, виділяє ряд потенційних ризиків легалізації: корупційні ризики у процесі ліцензування та контролю за використанням канабісу, проблеми нормативно-правової регламентації, зокрема щодо визначення критеріїв медичного застосування, складності у розробці стандартизованих протоколів лікування, ризики недотримання законних механізмів доступу до препаратів в умовах гуманітарної кризи, можливість формування у суспільстві хибних уявлень про безпечність немедичного використання канабісу, загроза активізації організованої злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів [4].

Особливої уваги заслуговує проблема імплементації законодавства про медичний канабіс в умовах воєнного стану, адже тут постають проблеми ліцензування діяльності з культивування рослин; регламентації виробництва лікарських засобів; контролю якості продукції; моніторингу призначення та використання препаратів. З одного боку реалізація законодавства у цій сфері сприятиме розширенню доступу пацієнтів до необхідних лікарських засобів; розвитку медичної науки та фармацевтичної галузі; проведенню клінічних досліджень препаратів на основі канабісу; залученню міжнародних інвестицій [1, с. 110]. Однак з іншого – існують суттєві виклики щодо практичної реалізації цих положень. Зокрема, в умовах воєнного стану постає питання забезпечення належного контролю за культивуванням та обігом канабісу на всій території України. Додаткової уваги потребує розробка механізмів запобігання витоку препаратів у незаконний обіг та протидії можливим зловживанням [4].

Таким чином, легалізація медичного канабісу в Україні є важливим кроком у розвитку системи охорони здоров'я, особливо в контексті зростання потреби в ефективному лікуванні посттравматичних стресових розладів та хронічного болю внаслідок війни. Міжнародний досвід та наукові дослідження підтверджують терапевтичний потенціал канабісу при лікуванні широкого спектру захворювань, що особливо актуально в умовах воєнного стану. Успішна імплементація законодавства про медичний канабіс вимагає створення ефективної системи контролю, яка б мінімізувала ризики зловживань та забезпечила належний рівень безпеки. Особливої уваги потребує розробка чітких протоколів лікування, стандартизація вимог до якості препаратів та підготовка медичного персоналу. В умовах воєнного стану необхідно забезпечити додаткові механізми контролю за обігом медичного канабісу та запобігання його потраплянню до незаконного обігу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канібер Ю.М., Пайоп Д.О. Легалізація медичного канабісу під час війни. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний виміри* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.). Вінниця, 2023. С. 109–111.
2. Каук О.І., Тертична А.А. Перспектива використання медичного канабісу в лікуванні неврологічних захворювань. *Modern problems of the environment, youth and the new generation* : abstracts of XVII International Scientific and Practical Conference (Zagreb, Croatia, April 29 – May 01, 2024) Zagreb, Croatia, 2024. 374 p.
3. Безнос К.О. Канабіс як засіб лікування осіб з психічними розладами: правовий аспект. *Науково-практична конференція, цивільне право та процес* (м. Запоріжжя, 16–17 вересня 2022 р.). Запоріжжя, 2022. С. 46–49.
4. Бахуринська О.О. «Легалізація» канабісу: деякі ризики для України». Abstracts of international scientific conference (Częstochowa, the Republic of Poland, November 1–2, 2023), Częstochowa, the Republic of Poland, 2023.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування : Закон України від 21 грудня 2023 року № 2884-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-20#Text>
6. Aran A, Cayam-Rand D. Medical Cannabis in Children. *Rambam Maimonides Med J*. 2020 Jan 30;11(1).
7. Therapeutic Effects of Cannabis and Cannabinoids. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine; Health and Medicine Division; Board on Population Health and Public Health Practice; Committee on the Health Effects of Marijuana: An Evidence Review and Research Agenda. *The Health Effects of Cannabis and Cannabinoids: The Current State of Evidence and Recommendations for Research*. Washington (DC): National Academies Press (US); 2017 Jan 12. 4. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK425767/>
8. Bains S., Mukhdomi T. Medicinal Cannabis for Treatment of Chronic Pain. National Library of Medicine. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK574562/>